

Maciej Potz. *Political Science of Religion: Theorising the Political Role of Religion*. London: Palgrave Macmillan, 2020. 187 str. ISBN 978-3-030-20168-5.

Leta 2020 je britanska založba Palgrave Macmillan izdala monografijo *Political Science of Religion: Theorising the Political Role of Religion*, delo poljskega politologa Macieja Potza.

Potz, redni profesor na Univerzi v Lodžu, se ukvarja s preučevanjem politične teorije in politične znanosti religije, še posebno teokracije in politične strategije verskih udeležencev v sodobnih demokraciji s poudarkom na Poljski in na ZDA.

Sama monografija je razdeljena na tri dele, vsak del pa je dalje razdeljen na dve poglavji. Prvi del se ukvarja z vprašanjem, zakaj mora politologija (oz. politične znanosti) preučevati religijo. Tako v prvem poglavju avtor poudari, da je politološki pristop pri preučevanju razmerja med politiko in religijo različen od perspektive pravnih, socioloških, teoloških ali religioloških študij in kot posledica tega »nujno potreben« (Potz 2020, 3). Prevladujoča tematika sodobnih študij »odnosov med Cerkvijo in državo« je predvsem analizirana z vidika primerjalne religiologije, sociologije religije, mednarodnih odnosov, pravnih študij in politične psihologije, zato lahko spominja na »ohlapno zbirko besedil, ki poročajo o kakršnemkoli obstoju religije in politike«, posledica pa je, da ne prinašajo odgovorov na »vprašanja, ki jih išče politologija glede na pomembnost religije, v različnem pomenu termina, na distribucijo politične moči« (8). Dalje

poudari, da so ti pristopi neprimerni za politološko raziskavo religije, in to z vidika pravne slepote (omejitev preučevanja odnosa Cerkev – država na pravne dokumente), normativne preobremenjenosti (obremenitev s poprejšnjimi prepričanji glede pravilne pozicije religije v javni sferi) in izbora religije za posebno obravnavo (veliko raziskav se osredotoča na posebni vidik odnosa).

Drugo poglavje prvega dela se poglubi v določitev področja preučevanja religije znotraj politologije. Tako najprej določi načela politične znanosti religije: religija je sistem prepričanj in praks, povezanih z nadnaravnim, to pa motivira ljudi k različnim vrstam družbenega vedenja, vključno s političnim; verske doktrine opravljajo pomembne politične funkcije; verske organizacije so družbene entitete, ki ob vstopu v politični sistem, da bi vplivale na odnose moči, postanejo politični igralci; verski politični igralci morajo biti analizirani enako kakor sekularni politični igralci; podobna analiza je lahko osredotočena na verske organizacije kakor na politične sisteme – prostore odnosa moči; verske doktrine se v veliki meri razlikujejo od sekularnih ideologij; politika je sekundarno zanimanje za verske skupine; ni treba opredeliti resničnosti/objektivnosti verskih prepričanj in politologi naj ne bodo osredotočeni na ocenjevanje obstoječih odnosov med državo in religijami z vidika pravilnega modela odnosov – to je delo političnih filozofov (20–21).

Tako naj se preučevanje politične znanosti o religiji osredotoči na štiri definicije religije, in to z naslednjih vidikov: z vsebinsko-sociološkega (sistem

prepričanj in praks, povezan s svetim, kakor jih ima in izvaja skupnost vernikov), s funkcionalno-sociološkega (sistem prepričanj in praks, ki izvajajo funkcijo svetega za skupnost vernikov), z vsebinsko-psihološkega (sistem prepričanj in praks, povezanih s svetim, kakor jih ima in izvaja posameznik) in s funkcionalno-psihološkega vidika (sistem prepričanj in praks, ki izvajajo funkcijo svetega za posameznika), pri tem pa je sveto (*sacred*) opredeljeno kot »sile nad naravo ali zunaj narave, ki lahko prekinajo, spremenijo ali zanemarijo fizične sile« (24). Religija je, po mnenju avtorja, skupinska izkušnja pripadnosti, intelektualna izkušnja podrejenosti avtoriteti in vir moralnih prepričanj, to pa vpliva tudi na politično ravnanje – skupno prepričanje tako lahko pelje »v politično mobilizacijo ter vodi h konvencionalni in nekonvencionalni politični udeležbi« (31). Posledica tega je, da verske organizacije, z vidika politologije, pomenijo vir preučevanja kot udeleženci v večjem političnem sistemu ali kot samostojni politični sistem (34). Verske skupnosti tako lahko pomenijo: politično stranko, interesno skupino ali družbeno gibanje.

Drugi del je posvečen preučevanju teokracij, to je: preučevanju političnih sistemov, v katerih je religija »nujna za oblikovanje in vzdrževanje odnosov politične moči« in tako »poglavitna značilnost teokracije« (63). Religija daje legitimnost politične moči, politična moč postane sakralizirana, hkrati pa verske doktrine dajo legitimnost politični moči. V drugem poglavju drugega dela avtor analizira teokracije kot politične sisteme; začne s prenosom moči (oz. z nasledstvenim vprašanjem), ključna je prav verska doktrina. Pomemben vidik je tudi vloga preroških institucij oziroma

samih prerokov v političnem sistemu, to pa sega že v prazgodovino in v antiko (npr. posvetovanje starogrških politikov s preroki, vidci pred pomembnimi odločitvami) (95). To vpliva na moč verskih udeležencev v političnem sistemu, še posebno v teokratskem režimu. Ti se opirajo na različne mehanizme politične kontrole, ki lahko povzročijo, da vladajoči uporabijo pozitivne in negativne sankcije. Sankcije so lahko fizične, pa tudi družbeno-psihološke.

Zadnji del se ukvarja z vlogo religije v demokracijah; avtor začne s pregledom spreminjajočega se položaja religije v sodobni politiki, še posebno z vidika sekularizacije. Z upadanjem obiskovanja verskih obredov zamira tudi pripadnost verski skupnosti, kot posledica tega pa tudi vpliva na možno politično mobilizacijo vernikov in s tem na politično moč verske skupnosti. Kljub temu se je religija ohranila v zahodnih demokratičnih sistemih, predvsem z vidika ideologije, vsebine in institucije; dejansko je pridobila tudi posebni status med drugimi ideologijami. Hkrati avtor poudari naslednje: »Preferencialni odnos do religije je včasih tako globoko ukoreninjen v vsebinskih podlagah zahodnih političnih sistemov, da pogosto ostane skoraj neopažen.« (124) To se primarno vidi predvsem v zaščiti svobode verskega prepričanja v liberalnih sistemih. Med političnimi strategijami verskih udeležencev omeni: posnemanje (političnih voditeljev, družbenih gibanj, interesnih skupin) in versko specifične strategije (moralni vidiki, uporaba izobčenja, molitev kot politično orodje). Z vstopom religije v politiko pa lahko nastane politični spor in konflikt: to lahko sega od simboličnega konflikta (npr. poudarjanje krščanskega izvora neke določene

države, naroda) do versko motiviranega ekstremizma. Zadnje poglavje tretjega dela (in celotne monografije) je posvečeno vlogi religije v poljski in v ameriški politiki; pri tem so ameriške verske organizacije primarno politični deležniki, medtem ko je poljska katoliška Cerkev deležnik veta (145).

To delo je pomembno tudi za slovenski prostor in za preučevalce vloge religije/verskih skupnosti v slovenski politiki, predvsem z vidika teoretične podlage za takšno preučevanje, pa tudi za primerjalno analizo z drugimi državami.

Klemen Kocjančič

‘Abd al-Ġabbār al-Niffarī. *Knjiga mističnih postajališč in nagovorov*. Prevedel in spremno besedo napisal Raid al-Daghistani. 128 str. Ljubljana: Kud Logos, 2020. ISBN 978-961-7096-72-2

V slovenščini smo pred nedavnim dobili na voljo prevod izbranih sentenc iz dveh spisov muslimanskega mistika 10. stoletja po Kr., ‘Abd al-Ġabbārja al-Niffarīja. Sentence je izbral in prevedel Raid al-Daghistani, islamolog, ki deluje na Centru za islamsko teologijo Univerze v Münstru. Spisa *Knjiga [mističnih] postajališč* (*Kitāb al-mawāqif*) in *Knjiga [mističnih] nagovorov* (*Kitāb al-muḥāṭabāt*) sta edini ohranjeni al-Niffarījevi deli. al-Daghistani ju je prevajal po kritični izdaji britanskega orientalista Arthurja Johna Arberryja iz leta 1935. Prevodu je dodal spremno besedo, v kateri postavi al-Niffarīja v kontekst zgodovine sufizma in oriše temeljne značilnosti al-Niffarījeve misli. Kakor pove na koncu spremne besede (2020, 121), je slovenščina šele peti jezik, v katerega sta ta spisa prevedena. Prevod je opremljen s sprotnimi opombami, ki razlagajo nekatere temeljne pojme sufizma. H knjigi je priložen tudi priložni slovarček, v katerem prevajalec razloži, kako je prevajal posamezne arabske pojme. Knjigo je založila založba KUD Logos, pri kateri je al-Daghistani leta

2014 izdal prevod al-Ġazālījevega dela *Rešitelj iz zablode* (*al-Munqid min al-ḍalāl*).

Spis *Knjiga [mističnih] postajališč* (*Kitāb al-mawāqif*) je sestavljen iz 88 literarnih enot, ki so poimenovana postajališča (*mawqif*, mn. *mawāqif*). Beseda *mawqif* je toponim (arab. *ism makān*) glagola *waqafa* in označuje prostor oziroma kraj, kjer nekdo stoji ali se zaustavi. Posamezna poglavja oziroma postajališča se začno s formulo »postavil me je v« (*awqafanī fi*), s katero al-Niffarī takoj na začetku pove, da je Bog tisti, ki ga postavi na neko določeno postajališče. Vsako od postajališč osvetli enega od vidikov življenja mistika. Da prikažemo le zgled: 57. postajališče nosi naslov »postajališče src mističnih spoznavalcev« (*mawqif qulūb al-‘arīfin*). V njem al-Niffarī oziroma Bog razloži, kakšno mora biti srce spoznavalca. Pri tem uporabi dva temeljna pojma sufizma – ‚srce‘ (*qalb*) in ‚[mistično] spoznanje‘ (*ma‘rifa*) – in ponudi svoj odgovor na to, kako sta oba pojma medsebojno povezana. Srce je namreč v sufizmu podobno kakor v biblični tradiciji glavni epistemološki organ, resnično spoznanje pa izhaja iz stanja, v katerem je mistikovo srce. Vendar je razumevanje poglavij vse prej kakor lahka naloga, saj al-Niffarī uporablja zelo enigmatičen jezik. Razu-